

PRZEDTYM (2080) *av*

przedtym (1974), **przedtem** (106); przedtem *ComCrac, RejKup* (2), *MurzOrt* (3); przedtym : przedtem *LibLeg* (15:8), *RejPs* (2:11), *LibMal* (16:1), *MurzHist* (2:34), *MurzNT* (2:13), *GliczKsiąż* (2:8), *BudNT* (1:8), *ModrzBaz* (6:16), *Oczko* (3:1).

W pisowni rozłącznej (1241), *w pisowni łącznej* (839).

Pierwsze e jasne; -tem (45), -tém (2); -tém *Oczko*; -tem : -tém *MurzHist* (33:1); przedtém (4).

Sł stp: przedtem, przedtym, *Cn*: przedtem, przedtym, *Linde* także XVII – XVIII w.

1. *Wcześniej, uprzednio, w okresie poprzedzającym chwilę, o której mowa; ante HistAl, Vulg, PolAnt, Mącz, Modrz, Calep, JanStat, Cn; prius Vulg, PolAnt, Modrz, JanStat, Cn; antea Mącz, PolAnt, Modrz, JanStat, Cn; olim Vulg, Mącz, Modrz, JanStat; heri Vulg, PolAnt; tunc PolAnt, JanStat; dudum Mącz, Cn; antehac JanStat, Cn; praeterea Miech; primo HistAl; aliquando, primum, retro Vulg* (962) : chwala bogv mylemv yzem zaŷye oŷthal panem zyemy they ktoreyem y przedthim panował *LibLeg* 10/62v; yŷch gdyzebi ŷzye lyepŷchemy dowodi nyŷchly przed them okazacz moglo yŷch bi ony wynny byly the svme okthorą ŷzye zalował. *LibLeg* 11/182v (14); *BierEz* A4 (3); *OpecŻyw* 94v (4); *PatKaz I* 11v (2); *BartBydg* 241b; *FalZioł I* 65b (3); *BielŻyw* 82 (2); *GlabGad* L3v; *Márchołt* wŷytko co przed tym powieðał wywodził krolowi Sálomonowi być prawdziwe. *March*² D3; *BierRozm* 3; Wiem izem przed thym czaŷu ŷmutku mego wołał do ciebie á tys mie wyŷluchał. *WróbŻołt* 85/7; *RejPs* 112v; *RejRozpr* F2; *SeklKat* X3; *RejKup* Y (2); Pothym gdi fie czaŷ wypeŷnił iego [*Aleksandra Wielkiego*] mieŷzkánia w morzu/ o kthorym był przed tym powieðziãł ŷwym rycerzom/ wyciãgnęli go ná wirzch. *HistAl* M5v (4); *KromRozm I* C4v; Ifch [...] zabyell na roŷkzakanye they tho panyey ŷlowyeczkiy Januŷcha przed tym theŷz yey fluzebnyka *LibMal* 1551/166; yŷch tham [*w sklepie*] zguziczky przed thym bivayacz a rzeczi Rozmagithich doŷfycz wydzacz na thą kradzyeŷz zla myŷzlyã yeŷth ŷzyã wwyodl. *LibMal* 1552/166v (10); tamże przy zgromadzeniu miaŷta/ iaŷnie ŷię wŷzego co przedtem ćwierðził i vczył/ odprzyŷiãkł *MurzHist* C4 (16); *MurzNT* 8v (2); *MurzOrt* B (2); *KromRozm II* c2v; *KromRozm III* L6v (4); *Diar* 40 (2); Przedŷię iz nye yeŷt to yego wezwánye áni przed tem ná tho fie nye ŷadził żeby wtem vrzędu ŷwego pátrząc [...] myãł *GliczKsiąż* N5v (2); Nigdy w nich [*słowach bożych*] žádney omyłki tu iŷcye nye vznał Acz y oczy me czeŷtokroć przed tym vŷtawãły/ Zãŷlubyoney pocyechy ŷwey tu oczekawãły *LubPs* bb3 (5); *SWiãdki* koždy wiełc ma wdawŷzy ŷye iuż w *Práwo*: wŷzãkże gðzieby tego byãł ŷlufzna przyczynã/ moze ie przed thym wiełc *GroicPorz* x2 (5); *KrowObr* B2v (4); Otho ŷiedm lath przydã obfitoŷci wielkie [...] po kthorych będã zãŷ drugie ŷiedm lath tãkiego nieurodzãiu/ iz zãpãmięthãią ludzie wŷzyŷthkiy kthora przed thym byãł hoynoŷci. *Leop Gen* 41/30 (6); A ná mieyŷcu ołtarzã kthory tãm był przedtym vczynił/ [*Abraham*] wzywał imieniã Pãńkiyego. *BibRadz Gen* 13/4; Ktemu też kogoby fie dotknał ten co pŷynienie ćierpi/ nie vmywŷzy przed tym rãk ŷwych/ tedy on kthorego dotknał/ ma vprãc ŷzãty ŷwe *BibRadz Lev* 15/11; thedy po máluczky czãfie/ ŷlonce kthore przed tym zaŷzlo bylo zã obłoki roziãŷniło ŷię *BibRadz 2.Mach* 1/22 (16); Tego roku [*tj. roku Odpuszczenia*] kãždy [*z Izraelitów*] przywrocił fie ná ŷwoię dzyerzãwę/ ieŷli kiedy przed tym przedãł był komu imienie *BielKron* 36; [*Ozjasz*] krolował nad Iudã w Ieruzãlem lat LII. á bylo mu przed tym lat XVI. *BielKron* 87v; Vŷtãwił [*papież*] też áby nie był bran ná kãpłãńki ŷtan kthoryby miał wdowę zonę/ álbo dwie zenie przed tym. *BielKron* 158; Tegoż roku [...] *Ceŷãrzowa Izãbellã* vmãrłã/

wypuściwłzy pirwey lyna ná fwiát/ ktoremu imię dano Filip/ á przed tym dwie corze. *BielKron* 191v; gdy vmárłá Rathuřznego zóná/ profiła przed thym mężá řwego/ áby iey kofzthownego pogrzebu nieczynił *BielKron* 212 (93); Dictata reddere, To co przed tym pronunciovano powiedzieć z pámięcy. *Mqcz* 86c; Saraceni populi post Nabatheos in Arabia, Sáráceni/ przedtym rzeczeni Agareni ále łobie imię odmienili *Mqcz* 369a (18); *OrzQuin* G3; *Prot* B4; Dobrzeć teź niegdy w łáźni fye myć/ w wolney/ ziadłzy przed thym nieco *SienLek* 92v (5); *LeovPrzep* B3v (2); *RejAp* 2v (4); kłiádz Biřkup po obiedzie [...] odředł ná pokoy/ poruczywłzy władzú řwá/ ták iáko przed tym/ I.M. pánu Lubelřkiemu *GórnDworz* V5 (8); *GrzepGeom* B (2); *HistRzym* 44; iź pořłał Anioły řwoie áby go [Jezusa] řtręgli á prowadzili áź do Egiptu. Pořłał przed tym Mędrce ze złotem *RejPos* 26v (21); *RejPosWiecz*² 95; *BiałKat* d4v (2); *GrzegřSm* 3 (2); *HistLan* B2v (6); *KuczbKat* 20 (2); Łzowie by prawdę chcieli korcem mierzyć/ Gdy przed thym łgáli nie będą im wierzyć. *RejZwierc* 216v (5); Ieřli [u Tatarów] ktorego wodzú zábijú wnet przydzie inřzy ná iego mieyřce przed tym naznáczony. *BielSpr* 8v (8); Confefsionifte Augřzpurřkú Confefsia gánia/ ktorú przedtym chwalili. *WujJud* Ll6v (6); *WujJudConf* 227v; *RejPosRozpr* c4; *RejPosWstaw* [143⁴]; Y obawał řię [król Antioch]/ áby [...] nie dořtało mu nakłádow y vpominkow/ ktore był przed tym zwykł dáwáć/ ręką řzczodrobliwú *BudBib* 1.Mach 3/30 (8); *HistHel* D2; *MycPrz* I Bv (4); *Strum* G4v; A iź to Ezáiářzowe proroctwo/ iuź dobrze zá krolowánia Achářowe⁹⁰ było/ á nie przed tym/ tedy řie żadnú miářú o Ezechiářzu rozumieć nie moźe *CzechRozm* 136; iź nie o co innego profić mař Chriřtuřá Páná/ iedno o to co on řam obiecował: á ocz go teź przed tym wierni chwálcy iego prařzáli *CzechRozm* 203v; A iáko řmiele gáni y odrzuca Páweł zakonnú onę řpráwiedliwořć ná ktorey řie przedtym y řam wielzał *CzechRozm* 207v (43); Ktoby nieobácznie bliźnego zábil/ ktorego przed tem w nienawiřci niemiał: [...] ten/ do ktoregokolwiek miářteczká ná to obránego/ niech vćieczy *ModrzBaz* 78v (7); *KochOdpr* A2; *Oczko* 13v (7); *Skarřzyw* 368; *KochTr* 24; Nietykay řię mego ćiała Iákoř więć przed tym dźiałała. *MWilkHist* H4 (6); *ZapKořcier* 1580/8 (3); A nářzy teź potym Dunenborg [...] odiřkáli/ y Wenden álbo Kieř przed tym Stolicú Miřtrzew Liřlantřkich pod Mořkwú wzięli. *StryjKron* 782 (8); Bog gdy miał budowáć ten řwiát/ [...] pořtánowił przedtym różne rzeczy: y vczynił przed wřzytkimi rzecźami dwie řzrodła *CzechEp* 258 (16); *NiemObr* 32; *ZapMaz* II G 78/381v; *ReszPrz* 112; *WerGořc* 237; *WisznTr* 11; Boźe móy: y tym ieřzce řkarzeř mnie řmutnégo/ Ze więźniem vmrzyć muřę Króla okrutnégo. Czemu mię przedtym ráczey řrogié nie poźářly Mořřkie wody? *KochPam* 87; *KochPieř* 3; Vřty, ktoremiř mię przedtym sławnie wielebil/ tymiř niewinnego ná řmierć hániebnú ořáđzil. (Ludu moy.) *ArtKanc* E14v (5); *GórnRozm* A2 (2); *PaprUp* Cv; *ZawJeřt* 25; *ActReg* 30 (5); *Calep* 74a (4); [piwowar] ma to wřzyřtko wczás zgotowáć: Páná álbo Vrzędniká przed tym obwieřciwłzy. *GostGosp* 136; *GostGospSieb* +4 (2); *Phil* K2; *KochAp* 10 (2); *OrzJan* 8 (2); Weřel řię zmartwychwřtałego/ Zeř pierwřza vyřzřála řwego Syná/ przedtym zábitego. Zdrowář Mářya. *LatHar* 405; Y řtáli řię Herod y Piłat onego dñia przyáćielmi: bo przedtym miedzy řobú byli nieprzyáćielmi. *LatHar* 723 (9); *KolakCath* A3; zá czym go [řw. Pawła] ták wyđáli [řydzii] Rzymiánom/ iáko y przedtym řamego Chriřtuřá. *WujNT* 392; ále przedtym vćierpiawřzy y zelżeni będąć w Philipowie/ [...] řmieleřmy iednáć łobie poczęli w Bogu nářzym/ przepowiađaiąc v was Ewángeliú Božú *WujNT* 1.Thess 2/2 (23); TEřtámenty przećiwko Státutowi/ który ieřt przedtym przez nas vchwalón/ nápotym nie będąemy

potwierdzać *SarnStat* 710; A takowe Roki Ziemskie Poznanięskie/ mają być łądzone na Ratuszu/ gdzie przedtym wiec łądzono. *SarnStat* 723; ielli poddany ręczył cudzemu poddanemu, a pana nie dołożył przedtym, tedy pan niewinien sprawiedliwości czynić. *SarnStat* 1276 (33); *PowodPr* 8 (2); *SkarKaz* 206a; *VotSzl* B4 (4); Kto się przedtym nie łąplukał, tu się nie vmáže *CiekPotr*?(3v (2); Czegom ia gdym był przed tym iakoby w doftatku/ Nie vmiałem vzywac pomiernego ftatku. Więc mię to do dziliefyzy nędze mey przywiodło. *CzahTr* Cv; *GoslCast* 47 (2); *PudlDydo* B3 (2); [*ZapWpolActCon* 1529 121/42].

W połączeniu z określeniem odstępu czasowego [w tym: ile dni (lat, niedziel, godzin, nocy) a. dzień (rok, tydzień, miesiąc) (38), od ilu lat (5), na ile niedziel a. na tydzień (3), który dzień (3), o ile lat (1), w godzinę (1), przed ile lat (1), w ilu dniach (1), którego dnia (1)] (43): pulfy v rak też małz namazać/ a to przed tym w godzinę niżli ta niemocz przydzie. *FalZioł* I 68a; *LibMal* 1547/127v; A to nye długo przed smyrcyą mowił/ kazawłsy już przed tym o trzy lata. *KromRozm* III G4v; TE n Sąd przed thym niżli bywa/ dwie niedzieli przes Podwoykiego iawnie ma być wywołan. *GroicPorz* iv (2); ktore [sady] przes Woznego na tydzień przed tym mają wywołać *UstPraw* A2v; O thym drzeniu ziemie Amos prorokował dwie lecie przed tym niż się ftalo. *BibRadz* I 461b marg; dnia 10. Liftopada/ Pawel trzeci Papież vmarł/ a przed tym trzeci dzień/ zagasił podatki ktore był z krzywdą ludzką vftawił. *BielKron* 234; Wenetowie przed thym w piacinaście dniach vdziawali byli mury od morza do drugiego brzegu morza *BielKron* 273 (9); *Quatriduo* ante, Cztery dni przed tym. *Mqcz* 339d; *SienLek* 111v (5); *LeovPrzep* H3v; *GornDworz* L6v (2); *KuczbKat* 265; Pierwszego dnia przed tym/ [...] był okrzczon Pan a zbawiciel nasz *RejPos* 274; *Strum* Q; tak ze nieborak ftarzec [tj. Dawid] musiał przed nim [*Absalomem*] z krolestwa vciekac iako przed tym przed lat 40. vciekal przed Saulem. *CzechRozm* 138v; *SkarZyw* 161; *StryjKron* 777; Iz Papież iako teraz iest/ y iako przedtym od kilkufet/ abo wiecey niż od tyścaca lat infzy przed nim [...] byli nigdy w zadney rzeczy z Chriftufem się nie zgadza *CzechEp* 336; *NiemObr* 51; *GostGosp* 92; *WujNT* 864; aby [kancelaryja] feymik Szrodzki dwie niedzieli przed Kolkim/ a po nim Piotrkowski osm dni przed tym naznaczc pamietala. *SarnStat* 31 (9); [*ZapWpolActAdv* 1545 202/199v]. Cf »dzień przedtym«.

W połączeniu z dodatkową lokalizacją w czasie (6): *MiechGlab* *5; A poniewalz dopiero dnia czwartego slonice kliezyc y gwiazdy Bog ftworzył [...]; a iakoz przedtym dnia pierwszego/ wtorego/ y trzeciego był wieczor y zaranek? *CzechRozm* 148v; gdzie [w *Gnieźnie*] przedtym poczawly od Boleslawa Chabrego Roku 999. az do Roku 1306. Krole Polkie koronowano *StryjKron* 390 (2). Cf »przedtym dnia wczorajszego«.

W przeciwstawieniach: »przedtym ... teraz (7), potym (6), dzis (3), na ten czas (2), w ten czas (2), po [czym], zasyę, zatem« (23): *OpecZyw* 165v; Dowodziles pymmem/ ze pan Bog przed tym frogo takowe Balwophalce karał a czemuz ich dzis niekarze. *SeklKat* E2v; I zaż mie tak prostą żoną Rozumies albo sfaloną Abych cię teraz ganyła Com czj ay [!] przet tym chwalił *RejKup* 16; Co się przedtem w panie kochal/ to zatem/ fwoie ferce od niego odwrocone poczul *MurzHist* D3v; *BibRadz* I 1d marg; *OrzRozm* P4; *BielKron* 237; Wołalz a zowiez Abraama oycem teraz/ a przed tymes niechcial fluchac rady iego *RejPos* 164v; Dofyc vczynienie tedy zowiemy: [...] gdy ten co cudzołożył [...] iako przed tym wydawal czlonki fwoie sluzyc nieprawosci/ tak ie zasyę wydawa na sluzbę sprawiedliwosci

WujJud 93 (3); *RejPosWstaw* [110²]v; Piotr S. co łobie przedtym zá zelżywość miał, z tego łie potym rádował. *CzechRozm* 235v *marg* (4); iż to była Corká Andrzeiá Iwanowiczá/ przedtym Kijowfkiego/ á ná ten czás Druckie⁸⁰ Xiążęciá *StryjKron* 552; *CzechEp* 225 (2); Przed tym to budowano/ co dziś drudzy płuia. *WisznTr* 9; *OstrEpit* A4; *SarnStat* 73 (2).

Połączenia: »nie przedtym (a. przedtym nie) (...) aż (dopiero)« (3): *ZawJeft* 28; Bá wiele nas/ cochmy ich [żołnierzy] przedtym niewidáli/ Aż dopiéro gdy náłzé łnopki wytrząfáli *WyprPl* A2; Nátychmiałteś łię Skárbkiem wczynił, á przedtym Nic [.] byłeś nim, áż kiedym pomienił pieniądze. *CiekPotr* 74.

»przedtym .... po małym czasie« (1): Vbacż s tego iako [*Chrystus*] przedtym Piotra wyfoko wielbil/ a po małym czáfie/ łfatane^m go nazwál *OpecŻyw* [57].

»dawno przedtym« [*szyk* 5:2] (7): *RejFig* bb2; Vitium oblatum est Virgini olim a nescio quo improbo, Zgwałcona yełt dawno przed tym/ nie wiem przes kogo złośliwego/ niecnotliwego. *Mącz* 262c (2); *RejPos* [323]; przyłzłomi też to ná pámięć/ com dawno przed tym nie rozmyłłnie czytawál: iż [...] *CzechRozm* 14 (2); *StryjKron* 437.

»długo przedtym« [*szyk* 1:1] (2): *MurzNT* 121 *marg*; bes ktorego Tálmuđu iż długo przed tym ich [Żydów] Przodkowie byli/ przeto też nie ták bárzo błádzili. *CzechRozm* 69v.

»przedtym dnia wczorajszego (a. jako wczora)« (2): á przed tym iáko wczorá/ rofkazał Pan Bog Sámuelowi: Połłęć iutro do ciebie mężá z narodu Beniámin/ ktorego pomáżełz ná krołęstwo łudu Izráelłkiemu. *BielKron* 63v; *CzechRozm* 29.

»dobrze przedtym« [*szyk* 4:3] (7): *KrowObr* 151v; kto w czynieniu s kim/ zápomni łztuki/ ten dobrze przed tym łtráciwłzy łerce/ łam łiebie zápomniál. *GórnDworz* Ev (2); *RejPos* 104; *CzechRozm* 136; Iż on [*Lewi syn Jakuba*] był w biodrách oycá łwego Abráháma/ y dziełiećiny [.] Melchifedekowi przedtym dobrze oddawał/ niż łię wrodził. *CzechEp* 257; Dido/ iáko żywa Aeneázá nieznáá/ [...] Bo oná dobrze przedtym/ ległá wgrobie byłá/ Niżli Troiáńłkie mury Grecka moc burzyłá. *KochDz* 108.

»dzień przedtym« [*szyk* 10:1] (11): *OpecŻyw* 40v; *BielKron* 116; *Mącz* 88c (6); Oko z rázu zákrwáwione/ niewiełłcim mlekiem záłtrzykay/ ále niewiáłtá niemiááby dzień przed tym iełć z pieprzem *SienLek* 67v; Są tácy/ ktorzi dzień przed tym niżli ná vczte idá purgácyá biorá/ áby záś ná mieyłce iákoby prozne wıęcey pokármu tkáli *ModrzBaz* 52; *SkarŻyw* 160.

»dziś ... przedtym« (5): A Dziłz łłol tak wielka yedna tholpa yako przed thym dwye *MetrKor* 57/120v (2); *Diar* 75; *BielKron* 419; Tochmy łobie dziś łpomnieli Cochmy przed tym łłychawáli. *MWilłHist* B2. [*Ponadto w przeciwstawieniach* 3 r.]

»przedtym (...) gdy« (10): *MurzHist* T4v; Ale przedtym gdy napierwey łi Połłowie Niemieccy ieżdżili do Mołłkwy/ Połłál też był Iwan Kniáz [...] łwe połły [...] náwiedzáiác Cełárzá Máxymlíaná *BielKron* I 435v (2); *RejPos* 250v; *RejZwierc* 9; *BudBib* 142a *marg*; *CzechRozm* 163; A któż łye przedtym tego łpodziéwał Zacny Hetmánie/ gdyś ono miłował [*errata zmienia*: miéwał] Zmilégo łczęłcia pyłłné zwyćięłtwo? *ZawJeft* 36; łudzie/ ktorzy z oboiéy łtrony dziełżiny miełłzkáią/ wolnie będą łowić: iáko przedtym czynili/ gdy wodá łwym piérwłzym y łtárym rzécyłłkiem łzłá. *SarnStat* 466 (2).

»jeszcze przedtym« [szyk 8:4] (12): *KrowObr* 151v; Bociem ia to y z inych ielzche przed tym flychał/ Iż wždy wam Pan niemáło iákieys mocy przydał. *RejWiz* 144; [*Luter*] ielzche przed tym niż wydał Apellácią nápifał kfiáfzki ozniewoleniu Bábiloniey. *BielKron* 196; [*król Zygmunt August*] od Litwy też przed tym ielzche tákież był wybran/ ná kfiéftwo Litewkie *BielKron* 420 (3); *RejPos* 13 (3); *BialKat* 296; *GrzegŚm* 46; *CzechRozm* 163 (2).

»już (...) przedtym« [szyk 38:3] (41): *OpecŻyw* 45v; *LibLeg* 10/69; *MurzHist* Q4; ácz Páweł y Bárnábálf przed tym yuż ápoftołmi [...] byli [...] yednák nye podeymowáli fye fámi fwą wolą kázác *KromRozm III* I6; [*ksiązę saski*] fyna żadnego niemiał/ iuż mu były przedthym dwa vmárli *BielKron* 217 (7); *GórnDworz* S5v; iuż theż o iego [*Jezusa*] poczęcyu y Elźbietá przed tym iáwnie powiedála *RejPos* 35v (3); *HistLan* C2 (2); *BudBib Sap* 14/15; A ták niż Krolem zoftał Achás/ tedy iuż przedtym dziewięć lat było Ezechiałzowi *CzechRozm* 136 (10); *SkarŻyw* 35 (2); ktory [*kniaz moskiewski*] ono przedtym iuż był do Cefárzá y do infzych Pánow rofpifał/ coby mu rádzili z Krolem Polfikim Sigmuntem poimánym czynić. *StryjKron* 747 (3); *CzechEp* 233 (4); Rzymiáne iuż przed tym od Piotrá S. náwroceni y náuczeni byli: y przetoż ich Páweł w wierze raz przyiętey chciał wtwierdzić. *WujNT* 526; *JanNKar* D3v; *CiekPotr* 70; *PudłDydo* A4.

»mało (co) (a. maluczko) przedtym« [szyk 49:5] (54): *BierEz* F; *MiechGlab* 33; *RejPs* 116 (2); *KromRozm II* g; Theodozyus Cefarz zá przyzwolenim Leoná papyeżá zebrał był máło przed tym Concilium wtore w Epheźye *KromRozm III* P8v; *LibMal* 1554/184; *RejWiz* 129; Do kthorey Mfzy máło przed tym Witellianus Papiéfz [...] Orgány y Muzykę przydał *KrowObr* 198v; Soliman Cefarz/ rużył fie ku niemu [*królowi Ludwikowi*] [...]: Máło co przed tym vczyniwfzy fobie pokoy zynnemi poftroonnemi nieprzyiaćioły. *BielKron* 305v (8); Modo eum vixisse aiebant, Máło przed tym powiedano że yelzche żyw yeft. *Mqcz* 227d; Paululum ante, Máluczko przed tym. *Mqcz* 285a (8); Máło przed tym/ á niżlim tu do was przyfzedł/ oddáné mi fá z Kráková Lifty *OrzQuin* H2v; *RejAp* 77; gdyż iá [*Marię Magdalenę*] wnet potym miánuie/ iż mu fłużyła/ á iż był máło przed tym wypędził z niey fiedm duchow nieczyftych. *RejPos* [308]v (11); *RejPosWiecz*² 90v; *RejZwierc* 25v; odmienny lud ledá s przyczyny poczyna w nienawiści mieć/ ty ktore máło przed tym práwie pod niebo chwałami fwymi wynosił. *RejPosWstaw* [41⁴]v; *SkarJedn* 227 (2); PRzed tym máło niżli Perlowie Rzymkie Pánftwo woiováli/ w Cylicyey wtorey/ w mieście Adánie/ był ieden gofpodarz kościelny [...] ná imię Theophilus *SkarŻyw* 171 (4); ktory [*Kazimierz Jagelowic*] ná ten czás był w Sędomirzu/ á Krol Władisław Brát iego odiáchał był máło przedtym ná Kroleftwo Węgerfkie. *StryjKron* 592 (3); *NiemObr* 140; *LatHar* 534; MY Zygmunt dáiemy znác/ iż máło co przedtym/ [...] koruná ná głowę náłzę ieft włożoná. *SarnStat* 10 (2); *SkarKaz* 122a.

»przedtym niedawno« [szyk 4:2] (6): *LibMal* 1547/130; Przed tim nie dawno profilifmy was y theras po wtore profimy/ ábyfcie nam przyfzli ná pomoc *HistAl* F7; *BibRadz* I 2d marg; *BielKron* 1v; *HistHel* D; Ktoré [*wiatry*] go [*Eneasza*] przypędziły do miáftá iednego/ [...] Co ie Dydo/ niedawno przed tym zbudowála *PudłDydo* A2.

»przedtym (...) niż(li) (a. aniżli, a. niżby), nim« [szyk 132:5] (135:2): *BierEz* M4v; *PatKaz II* 27v; *PatKaz III* 88; á gdy go wzrzely brácyia iego zdaleká przed tim nyzli do nich przyfzedł myfłyly go zabitz *HistJóz* A2 (4); korzeń tego ziela ma być kopany/ przed tym nyzły [!] kwiatki będzie miało to

ziele *FalZioł* I 10c (2); *KłosAlg* A2; *WróbŻołt* 56 (2); *LibLeg* 10/64; *ComCrac* 15v; *LibMal* 1546/112 (4); *HistAl* G7v; *MurzHist* F4v; *MurzNT Ioann* 17/5; *Diar* 52; *GliczKsiqż* G5v; NA ten Sąd może pozwać tegoż dnia ktorego ma być obchodzon/ wżákże przed tym niż będzie zágáion. *GroicPorz* lv (6); *KrowObr* 38v; Przed tym niż fie rodzenim pracowálá/ porodziłá; pierwey niżli przyšfedł czas porodzeniu iey/ porodziłá chłopiątko. *Leop Is* 66/7 (3); Przed tym niżli gory były vgruntowáne/ y przed wżytkimi pagorkámi národzonám ieft [*Mqdrość*]. *BibRadz Prov* 8/25; RZecz kthora podána ieft do Ieremiałzá od Páná przeciw Filišthynom/ przed tym niż Fáráo dobył Gázy. *BibRadz Ier* 47/1 (11); *OrzRozm* G2v; ále niżli do Włoch [*Eneasz*] przyšzedł/ pytał przed tym bogá Apoliná o swoiey íprawie iáko fie mu potoczy. *BielKron* 60v; Przed tym niżli vmárl Fráncífzek/ pošłáł był Kúrfierštowi y Lántgráfowi što tyliác czerwoných złotych ná pomoc *BielKron* 229; kthorego [*Senekę*] dwie lecie przed thym/ niżli Piotr z Páwłem šwięty męczeńšká wzięli/ Nero z šwiáta zgładził. *BielKron* 280 (11); *Mqcz* 11a (5); który [*arcybiskup*] przed tym á niżli nań [*króla*] Koronę włoży/ vpominánié z Kšiág z Zakónu Božého do Królá czyni *OrzQuin* T4 (6); *SienLek* 141 (4); *GórnDworz* L6v; *HistRzym* 35 (2); *RejPos* 9v (5); *BiałKat* 296 (3); *KuczbKat* 265; *GrzegRóżn* 46; *HistLan* C4; przedtym niż ku bitwie przydzie/ rofkázác wżytkim wyiáchác w pole/ [...] náuczác iáko który ma štać *BielSpr* 16 (2); *BudBib Tob* 14/16 (2); *HistHel* B2 (2); *Strum* Fv (2); czemu šobie šyná iákiegoš Božego/ przed tym niż fie Iezus Chriřtus Syn prawdziwy Boży národził/ zmyšłář? *CzechRozm* 51v (11); *ModrzBaz* 52; Przed tym niżli trzeci Zbor w Ephezie złożony był/ Celeřtynus Papieř wykłá/ y złożyl Neřtoryuřa Pátryáręę Cárorockiego Heretyká *SkarJedn* 134; *SkarŻyw* 35 (2); *CzechEp* 26 (12); *ReszPrz* 76; *ArtKanc* A4v; *KochCz* A4v; *LatHar* 716; Moyzeř známionuie ludzie šwięte/ przed tym zmárlé niż Pan Chriřtus przydzie ná řád w šwoim máieřtaćie. *WujNT* 159 (7); *JanNKar* C2v; *SarnStat* 779 (3); *CiekPotr* 34; [*Władysław Warneńczyk*] Przyćiągnáwřzy pod Várnę záczał táká mowá. Kiedy iuř były woyleká obiedwie řprawione/ Przed tym nim były w kupę do boiu złączone. *CzahTr* Gv; [*Leop Gen* 37/18 (*Linde*); *CiceroBBud* 3 (*Linde*)].

»pirwey przedtym« (2): GDyř řákrámentu [...] ciálá Páná Kriřtuřowego [...] řáden iny godnie nie pošywa/ iedno któryby pirwey przed tym vřtháwicźnie vřywał ciálá Páná Kriřtuřowego/ y krewby iego pił. *RejPosWiecz*² 90v; *SarnStat* 620.

»przedtym ... na poczátku« (1): A to co przed tym czyniáł Bog przez Anioły nápoczátku [!]: toř potym przez ludzi niektore wykonywał. *CzechRozm* 45.

»przedtym ... potym (a. na potym)« [*řyk* 8:1] (9): *RejPosWiecz*² 90v; *RejPosWřtaw* [41⁴]; zmyřlili šobie iákiegoš inřzego przed Iezuřem Chriřtuřem potomkiem Dáwidowym [...] bes ciálá przed tym będącego/ [...] któryby potym w ćiele teř chodźić miáł *CzechRozm* 38v (3); Bo gdy mu [*królowi węgierskiemu*] się przed tem řzcęřliwie w bitwách przeciw Turkom powodźilo/ potym zá złámánie Przymierza karánié odniošł. *ModrzBaz* 21v; *CzechEp* 303; *SarnStat* 724; áćz iuř przed tym byłá/ Toř vćzynić nieřzcęřřzna Dydo vmyřliá. Wřzákož potym beřpiećniey šobie poczynáłá *PudłDydo* A4. [*Ponadto w przeciřstawieniach* 6 r.]

»przedtym ... potym ... teraz« (1): Boř ty [*Bože*] ták řpráwił ty rzećzy ktore przed tym były y ony y ty ktore były po tym y ktore teras řá/ y przyřleř rzećzy vmyřlił *BudBib Iudith* 9/4.

»przedtym ... teraz« [szyk 16:9] (25): *HistAl* F7; *MurzHist* N3; Przedtem za łaską pańską/ wzięłeś odemnie Matheufza święte⁸⁰ czytelniku miły/ terási ku niemu trzech ostatecznych EwangeliŃtów świętych dawać *MurzNT* A4; Respub. stat meliore loco, Dáleko fie teraz lepiej około Rzeczypospolitey dzieye niż przedtym. *Mącz* 417b (3); *HistRzym* 129v; *BudBib Sap* 14/15; *HistHel* C; Gdyż BOG [...] także teraz zbáwia y zbáwić może iáko y przedtym niż fie był Chrístus národził. *CzechRozm* 172 (3); To ia tedy z fwoią brácią y twierdziłem przedtym y twierdzę teraz *CzechEp* 212 (3); *ActReg* 13; *OrzJan* 73; *WujNT* 2.Cor 13/2 (2); rufzénie Sędziégo/ którégó przedtym vzywano/ y które iest y teraz w Wielkiéy Polfcze w vzywaniu/ do piérwzégó vzywania przywrácamy *SarnStat* 807 (2); Com tedy nędznik przedtym o twoiey możności, Ná morzu, wielki Boże, od inych fłychywał, [...] terazem sam doświadczył tego. *CiekPotr* 62 (3); *PaxLiz* C4. [Ponadto w przeciwstawieniach 7 r.]

»przedtym trochę (a. troszkę)« [szyk 3:1] (4): Przed tym trochę ná SzpitalŃkiew vlicy druga niewiáta vrodziła póspołu y wężá y dzyecię *BielKron* 399v (2); *SienLek* 142; Bo [pisane prawo] dopiero fie od Kazimierzá Wielkiego/ ábo trofkę przedtym [...] poczęło *GórnRozm* E.

»przedtym .... tu [= teraz]« (1): Gdyż ApoŃtołowie wzięwŃszy przedtym moc nád czártami/ tu ich iednák wyrzucić nie mogli. *WujNT* 72.

Wyrażenie: »przedtym przeszły« (1): To naprzod wiedz iż ty Ńłowa [...] przypifáne do kŃiáŃ Moyżefzowych po śmierći iego/ nie śćiągáią fie áni do czáfu/ iuz przed thym przefzłégó/ áni teŃ do czáfu ná potym przyfzłégó *CzechRozm* 103.

Szeregi: »tego czasu (a. na ten czas, a. w ten czas) a(1)bo przedtym« [szyk 3:1] (4): ThegoŃ czáfu áłbo máło przed tym Andrzej Bátory z niemáłym pocžtem ludu przyćiągnął. *BielKron* 306 (2); *RejZwierc* 81; Ale Bog przed tym/ ábo/ ácz nic/ ná ten czás obiecowáł lud IzráelŃki/ do ziemie ich ze wŃzyŃtkich ziem zgromádzić *CzechRozm* 116v. [Ponadto w przeciwstawieniu 1 r.]

»mało przedtym, niedawno« (1): Modo enim hoc malum in hanc Rempub. invasit, Máło przed tym/ nie dawno to niezczęście w to krolewŃtwo fie zámogło. *Mącz* 227d.

»albo (i) przedtym, albo (i) potym« (2): A wŃzákoŃz nie w ten czás go [gniew] iuz hámu y gdy go vŃrzyŃz z zápalonemi oczymá iáko pŃá wćiekłégó/ ále áłbo przed tym/ áłbo potym/ iż go kęs oná furia ominie *RejZwierc* 81; *CzechEp* 75. [Ponadto w przeciwstawieniach 6 r.]

»jako (abo) przedtym, tak i (abo) teraz« [szyk 2:1] (3): PoŃli do MoŃkwi yako przed them czynil thak y theraŃz rad ye⁸⁰ Kro.m. przefz zyemye ŃŃwoye przepvfczy *LibLeg* 11/182 (2); Y áczkolwiek ia dopuŃcił fie tego (ábo teraz po oŃtáteczney moiey Ńpowiedzi/ ábo przed tym) Ńkąd mogŃbyŃ mie potępić: [...] *LatHar* 155.

»wczora i przedtym« (1): Widzę twarz oycá wáŃŃlegó/ iż fie nieták ku mnie ma iáko wczorá y przed tym [heri et nudistertius] *Leop Gen* 31/5.

»przedtym albo zatym« (1): Ktoby rzekł/ że po poŃwiáceniu w tym przedziwnym Sákrámenćie/ nie iest Ciáło y Krew Páná náŃzego Iezu Chrístá/ ále tylko w poŃzywaniu gdy ie przymuiá á nie przed tym áłbo zá tym: [...] ten przeklęty niech będzie. *WujJud* 263v. [Ponadto w przeciwstawieniu 1 r.]

a. W przewidywaniu tego, co ma nastąpić (60) : Mądryć Ńię przygod wiáruie/ Szkodę wŃzelká przed tym czuie *BierEz* K4; *OpecŃzyw* 71; *GroicPorz* z4; *Leop Num* 26/65; *BielKron* 89; Aliquid animo videre, Báczic co/ przeyzrzeć przed tym. *Mącz* 494a (3); *RejPos* 271; Abowiem káŃda rzecz vwaŃzona

przed tym iuż nigdy thák łtrálzna być nie może/ iáko tá kthora gwałtem á nieobácznie przypádnie. *RejZwierc* 171; *BielSpr* 64v (2); *BudBib Ps* 138/2 (3); *WujNT Mar* 13/11 (5); *SarnStat* 747.

W tłumaczeniu łacińskich wyrazów z prefiksem *prae-*, *pro-* (30): *Praemunio*, Przed tym naprzód obroniam/ opátrzuje/ Zábiegam czemu. *Mącz* 237a; *praeparatio*, Przgotowanie/ przinárządzanie/ przed tym nágotowanie. *Mącz* 277b; *Praesignifico*, przed tym dáye znác przed tym oznaymiam. *Mącz* 392b (28); *Praedictus*, *Ante vel supra dictum* – Przedtim powiedzani, przepowiedzani. *Calep* 831a (2).

Połączenia: »przedtym daleko« (1): *Oycu fwemu Beli o zwycięstwie nád Kxiążęciem Rákułkim/ przed tym dáleko opowiedziała. SkarŻyw* 161.

»od dawnego czasu przedtym« (1): *Oznáymiłem ci od dawnego czáfu przed thym/ y okazałem ci niż fię co ftáło BibRadz Is* 48/5.

»jeszcze (i) przedtym« [*szyk 2:1*] (3): oni [*Nigryci*] pułcili łtrzelbę z łukow ták gęłtą áż Słóncá widác nie było. *Bacząc my tho/ przed tym iefzcze byliłmy pogotowi we zbroiach łwoich BielKron* 451; *RejPos* 300v; *A tego czáfu gdy powietrze ná nie [owce] przychodzi/ dáwác im wczás iefzcze przed tym [zióła na lekarstwo] GostGosp* 104.

»na ten czas ... przedtym« (1): iáko pošileczny vffy słthánowić/ iáko pomocne/ [...] iáko naiemne [...] to prožno piłác álbo náuczác/ [...] gdyż to więc ná ten czás ináczey potrzebá vkaże/ niżli przed tym ktho ma wiedzieć/ iáko co ma przyść *BielSpr* 31v.

»przedtym niż« (3): *Theráci wam powiedam przed tym niż będzie/ Ze gdy fię to ftanie/ ábyście wierzyli izciem ia on ieft. BibRadz Ioann* 13/19; *WujNT Ioann* 13/19 (2).

2. *Dotychczas, do tej pory (dotyczy stanów trwających do chwili, o której mowa, i trwających nadal lub w tej chwili zmienionych); antea Vulg, PolAnt, Modrz, JanStat; ante HistAl, PolAnt, JanStat; olim Miech, Modrz; prius PolAnt, JanStat; nuper HistAl; dudum Mącz; antehac Calep; praecedente JanStat* (510) : *Liłzká kiedy lwá vřrzála/ A przed tym go niewidála: Złęknáwzy fię ták zemdlála BierEz* H3v (2); *OpecŻyw* 3v (3); *ForCnR* D3v; *PatKaz II* 37v; *HistJóz* B2; *FalZiół* V 31 (2); *Tego czáfu Darius krol Perłki do Alexandra po dań połłał ktorą przedtim na każdy rok od Philipa krola brał BielŻyw* 149 (3); *GlabGad* I7; *MiechGlab* 2 (3); *KlerWes* Av; *W thym pieniu naprzod prorok vpomina ludzie aby chwalili pana boga [...] ci ktorzy przed tym byli w błędzie pogańskim WróbŻółt* kk4v (4); *LibLeg* 6/116 (3); *á ia vżywłly dobrotliwość páná łwego włlytkiego zapomnię co mi fię kolwiek było przed tem złego przydało. RejPs* 83v (2); *HistAl* D4 (3); *MurzHist* K (6); *MurzNT* 66; *KromRozm III* A7v (2); *Gdyż przedtym żadna takowa konstytucja nie była, koja by albo zamierzała komu, albo dozwalała jednym tylko samem wolnego słowa bożego Diar* 53 (5); *GliczKsiąż* B4v; *LubPs* T5v (4); *GroicPorz* m4v; *O miły Pánie dayże nam to/ áby náłze tzały niebyły tákowe/ iákowe przedtym były. KrowObr* 38; *Tey Regule [benedyktynów]/ dziewięty Benedykt Papiełz/ białe kápice przydał/ ábowiem przedtym wroznym odzieniu chodzili. KrowObr* 134; *Tho fię działo tzału Papiežá Bonifáciułá/ przed kthorym było przedtym Papiežow tzerdzieści y ieden. KrowObr* 233 (16); *Leop* *A3v (2); *KochZuz* A3 (2); *RejZwierz* 6; *Y názwáli ie [miasto] Dán imieniem oycá łwego/ [...] choćiaz przedtym miáłto ono názywano Láis. BibRadz Iudic* 18/29 (9); *przyłzła iuż zá náłzego złego wieku/ niełlychána przed thym przewrotność ludzka/ koja prawdę w fáłłz/ á Práwo w potwarz obroćila OrzRozm* E2 (4); *Też ona [Noema, córka Lamecha] wynázła [!] máłło dzyáłác/ gdyż przed*

tym iedno mleko iedli á fery. *BielKron* 4v; ciągnął z ludem/ nie wodą [...]/ ále zyemią mieyfcy trudnemi/ gdzie przed tym żadny dla wielkości węzow nie mógł prześć. *BielKron* 28; [*Likurg*] vftáwił miáftu práwá ktorých przed tym nie mieli *BielKron* 121v; BOnifácyus dzyewiáty z Neápolitánfkich krolow/ przed tym Tomácellus wezwány. Ten w młodych leciech był wybrány ná ftolec Papiefki *BielKron* 187v; Száránicza teź tego roku przyleciáá do Niemiec/ z wielkim ich podziwieniem ktorey przed tym niewidáli. *BielKron* 220; á tá [*kometa*] známionowáá napierwíze przyście Tátárow do nas/ ktorzy przed tym v nas nieftycháni byli. *BielKron* 359v (60); *Mącz* 97b; *LeovPrzep* C2 (3); *RejAp* 197; [*Aleksander*] potym zbudował miáft síáá ofobnych w thákowych ziemiach/ gdzie przed tym ludzi ledwe znác było. *GórnDworz* li4 (3); *GrzepGeom* B3v; *HistRzym* 35v; *RejPos* 9v (5); *BiałKat* c (2); *HistLan* C2 (2); [*Chrystus*] Bogiem zoftawáiąc/ síáá sie teź Człowiekiem/ czym przed thym niebył. *KuczKat* 30 (2); *RejZwierc* 23v (3); RAcy [...] (Słowacy to byli z Ráfcyey z Rułkiego narodu) [...] Potym náfzy Polacy od nich obaczyli ich íprawę łuzác s nimi/ bo przed tym s Kufzámi ieździłi/ á z Rohátynámi *BielSpr* 70 (2); *WujJud* 97v (2); *HistHel* ktv; *MycPrz* I B3v, II C2v; *BiałKaz* L; Ktory [*Paweł*] do Efełkich piřząc/ to twierdzi/ ku poćiefze pogánom ktorzy przedtem ípołeczności z Izráelity nie mieli *CzechRozm* 78v; íź nam pod nowym przymierzem [...] [*Bóg*] táiemnice przed tym zákryte obiáwił *CzechRozm* 123v (20); íeřt bowiem wiele rzeczy/ ácz nowych/ y przed tem v nas nieużywáných: á wřákźe včźícíwých y wielkich pożytkow pełnych. *ModrzBaz* 137 (2); *SkarJedn* 138; *KochOdpr* B3v; *KochPs* 122; Tám [*řw. Romualdus*] nálazwřzy mieyfce ná puřczy/ íufz wolnie y wíęcey niřzli przedtem ludzkíemu y pořpolitych duřz zbáwieniu [...] íłuzył *SkarŻyw* 574; *MWilcHist* D3v; potym [*Kazimierz Wielki*] zamek Włodimirłki/ ktory był przedtem drzewiány/ murem ceglány m chędogo zbudował/ y wieźami obwárował *StryjKron* 447 (8); Bo [...] tá ítołicá [*Rzym*]/ ábo wnoří łławne y znácne przedtem/ ábo chociaźby przedtem byli złoříwemi/ gdyby tey ítołice dořtáli/ tedy ie oná czyni przedřię zacnymi. *CzechEp* 387 (8); *CzechEpPORz* **2; Tákźe y to wyznawamy/ íz Chrířtus pan/ íeřt Sędźiá wřzytkiey źiemie/ co przedtem Bogu íámemu tylko naleźáło. *NiemObr* 107 (5); *KochPhaen* 9; Czúłem gdy [*řmierć*] w márná trunnę poprzątnęłá ciáło/ Ktore przedtem niewinnie ná řwiećie mieřzkało. *WisznTr* 10; *BielSjem* 25; [*w czasie potopu*] Ryby po górach wyřokich pływáły/ Gdzie ledwe przedtem piórá donářzáły Męźnéy orlice *KochPieř* 32; *ArtKanc* D18 (3); *PaprUp* D3; *ActReg* 40 (6); Consolido – Do kupi zgromadzám co beło przed tim rozřtrzelano, ípaiám, skleíám. *Calep* 247b (3); *GostGosp* 42; Znam to/ że y mnie przed tym dumá vnoříłá/ Wzgóřem pátrzył/ á pychá byłá mi teź miá *GórnTroas* 23; *OrzJan* 21 (5); *LatHar* 150 (3); Bęđąc vřpráwiedliwieni z wiáry/ mamy Bogá przeiednánego y ná íię łáłkáwego/ ktoregořmy przed tym mieli dla grzechow rozgniewánego. *WujNT* 540 (6); *WysKaz* 2 (2); KOmornicy Woiewód/ y Podkomorzowie ich/ ácz przy řáđźiech Ziemiłkich przed tym bywáli: wřákźe ípraw cudzych niech nie prokuruiá/ iedno włáfné. *SarnStat* 570; [*kmiemie*] ktorzy przedtem dniá w tydźieñ nie rabiáli/ nam [...] z káźdego łanu ieden dźieñ w tydźieñ máią robić *SarnStat* 655; gdyź ten řáđ [*ziemski*] odpráwowác ma co przedtem przy řáđźiech nářzych królewlłkich odpráwowano bywáło *SarnStat* 859; przymierza áłbo ítánowienia z któřymkolwieł narodem przedtem vczynioné/ [...] dźierźané bydź nie máią. *SarnStat* 1022 (38); *PowodPr* 5 (3); *CiekPotr* 56; PÁńłka mię ręká dotknęłá/ Wízytko mi

rázem odiełá. Y łzcześnie mię opuściło/ Ktore mi przed tym służyło. *CzahTr* H3v; *GosłCast* 4 (3); *SkarKazSej* 700b; *KlonWor* 56; *PudłDydo* A4v (2).

W połączeniu z dodatkowym określeniem trwania (2): ále niech [sektarze] pokażą siedmi mężow/ ábo ná on czás/ ábo przed tym/ przez wżytkie wieki/ ktorzyby fię z nimi zgadzáli we wżytkich ártykulech wiáry ich. *WujNT* 563; *ROki Ziemkié Ráwkié* [...] máią byđz sádzoné ná mieyfcách y w té czáfy/ iáko z łtárádawná przedtym bywáło/ ná káždy rok. *SarnStat* 743.

W przeciwstawieniach: »przedtym ... (już) teraz (17), potym (a. na potym) (5), w ten czas (2), od tego czasu, dziś, już, zaś« (27): *ForCnR* A2; *BielŻyw* 164; *WróbŻołt* mm4; Ci wżyfcy co przed tym pożyczáli chlebá/ A teraz rozdáiąc máią go czo trzebá. *LubPs* hh2; Tá co nigdy przed tym dzyatek nie rodziłá/ Teraz iuż łyny ma/ płodna fię zmieniałá. *LubPs* hh2v (3); Byliście przedtym ciemnościámi/ á iuż teras łwiatłościá *KrowObr* 121v; Elżbietá pocżáwłfy Iáná/ [...] vrodziłá łyná Záchariałfowi przed tym niememu/ á potym prorokuiácemu. *Leop Luc* 1 arg; *OrzList* b; y vpáđło ich [szarańczy] ná wże łtrony Egipťkie thák wiele/ iáko nigdy przed tim nie bywáło áni bęđzie ná potym. *BibRadz Ex* 10/14 (2); [Attyla] wypułthołzył Włókie kráiny áż y Weneći vćieki przed nim ná morze (bo przed tym ná ziemi miełzkáli) od tego czáfu ięli fię ná morzu budowác. *BielKron* 298v (3); Miserrimum istud verbum et pessimum est habuisse et nihil habere, Przed tym mieć á yuż nić nie mieć zła á nęđzna to rzecz yełt. *Mącz* 151a; Iz co oni iuż byli przed tym [ojca] zániedbáli/ To zás práwie ná ręku ták go piáłtowáli. *HistLan* C2; *KochMon* 23; *BudBib* 1.Reg 13/1; iáko Adam z Ewą zóná fwá/ chodząc przedtym nágo w ráiu: pocżęli potym/ wygnáni bęđąc z ráiu/ chodzić w łkorách *CzechRozm* 39 (2); *KarnNap* Bv; á [książęta] co byli przed tym wolni/ to wten czás musieli dołtápić hołd y połłufzeństwo Czechom. *StryjKron* 407; [ucieszna lutni] Niemowna przed tym/ áni vłubiona/ Dżiś ná wżytek łwiat wielce zálécona: Zálpiéway *KochPieś* 49; *ZawJeft* 21; *OrzJan* 23; Odmienił wolę twoię: iz to coć fię przedtym w duchownych rzeczách nie podobáło/ iużci teraz z łálki iego/ w łmák idzie *LatHar* 675; Odpowiedz zły człowiecze: [...] coś przedtym był miły mięđzy wżytkimi/ Teraz zás náłprośnieyfy łługámi moimi *GosłCast* 67 (2).

Połączenia: »przedtym nie ... aż (dopiero)« (2): Co fię nigdy przedtym w żadnym potomku Abráhámowym niepokazáło/ áż dopiero w Pánie náłzym Iezufie Chriłtufie *CzechRozm* 168 (2).

»przedtym ... na potomne czasy« (1): A Qwártý do Ráwy gdy iey przedtym z tych młynów nie dawano/ tedy téż ná potomné czáfy Miáłto Poznánłkié dawác nie ma *SarnStat* 976.

»przedtym ... na ten (a. na on) czas, pod ten czas, w tych czasiech« [szyk 5:1] (4:1:1): *BibRadz* II 120c marg; *CzechRozm* 27 (2); Tákże Bolełw Krzywoułty/ ktory przedtym bitew [...] czterdzieći y łiedń z łzczeńliwym zwycięłtwem otrzymał/ ná ten czás był w chytre síđlá przywiedżiony/ y zwyciężony *StryjKron* 220; iam nie tylko w tych czásiech/ ále nigdy przedtym żadney rozmowy/ z pánem Woiewodá Podolłkim nie miał. *NiemObr* 67; *SarnStat* 437.

»przedtym ... od tego czasu« (2): Bo ácz przed tym [Magog] potrołze fię táil iáko wáż pod trawá/ ále od tego czáfu práwie fię odkrył *RejAp* 170v; *HistLan* C4v. [Ponadto w przeciwstawieniu 1 r.]

»przedtym .... po niniejszy czas« (1): tedy to [okazywanie wdzięczności] mnie dáleko wolniey być ma/ iáko temu ktory nie iedno przed tem wielkich dobrodziełtw od W.Mći vżywałem/ ále y poninieyfy czás hoynie vżywam. *BudNT przedm* a2v.

»z dawna przedtym« (1): A coľby to był zá dowod ie⁸⁰? [...] rofkázowác im [*aniolom*] poľfuźeńftwo przeciw temu/ ktorego zdawná przedtym ťlucháli/ ććili/ y iemu fie/ iáko ťtworzyćielowi kłániáli. *CzechRozm* 37.

»długo przedtym« (1): Od tego czáfu Włofkie y zachodne Páńftwá od Cefarzow Greckich ábo wľchodnych/ iáko od Heretykow ták długo przedtym y potym kośćioł Boży pľuiących [...] odľtąpili. *SkarJedn* 200.

»przedtym ... dziś (a. dzisia)« [*szyk* 2:1] (3): iż kiedyby był Pan Bog [...] rozumu fie ćieleľnego trzymác dopuśćiľ/ y ľam bych ná tho przyľtaľ [...] iákom teľz y przedtym w tákowych rzetkach rozumu ľwego ťluchaľ/ iáko ty iefztze dzifia ťluchaľz. *KrowObr* 108; *Isti nihilo sum aliter, quam fui, Ten mie nie ynáczey dźiś waży yáko y przed tym Mącz* 247a (2). [*Ponadto w przeciwstawieniu 1 r.*]

»przedtym ... po dziś dzień« (1): Tegofz Kośćiołá Swiętość Pan Bog rozmaitymi cudámi y przed tym okázowal y po dźiś dzień okázuię *WujJud* 133.

»już przedtym« (5): Ktoregoby [*sqdu*] nie trzeba mu [*Chrystusowi*] było dáváć/ gdy iuż przedtym [...] był ľędziá wľzey źiemie. *CzechRozm* 43 (4); CO fie tycze rzeczy nam dánych/ áľbo zápiľánych/ które iuż ľá przed tym dáné áľbo zápiľané/ máiá ľwá drógę wedle Conťtitucciéy Piotrkowľkiéy. *SarnStat* 91.

»przedtym ... już« (2): A obiéránié y podnofzenié Wielkiego Kśięťtwá Litewľkiego/ które przedtym oľobné bywáło w Litwie/ áby iuż ták wľtáło *SarnStat* 1011 (2). [*Ponadto w przeciwstawieniu 1 r.*]

»kiedy przedtym« [*szyk* 11:2] (13): *RejWiz* 148; *BibRadz Num* 22/30; yż [*ksiáżęta sascy*] ták bárzo ľwoię wiárę wychwálaiá/ ktora [...] przez wľzytkie Koncyliá/ [...] ktore kiedy przed tym bywály/ iefť potępioná á ľkázoná *BielKron* 208v; *Mącz* 336b; *RejPos* 5v; A iellim cie teľz kiedy przed tym przęgniewálaľ/ [...] Proľzę prze Bog ábyś mi wľzytkiego przebaczył *HistLan* C4; *CzechRozm* 41; Gdyżem iefťcze nigdy tego nie doznaľ: ábyś W.M. moiá teľz vprzeymośćiá y poľľugámi lichymi/ miał przedtym kiedy gárdzić. *CzechEpPorz* **v; *OrzJan* 6; *SarnStat* 110 (3); tedy widźiemy/ iż [*pobory na obronę*] Rzeczpóľp. namniey nie przyczyniły obrony y pokoiu: ále owľzem ľzerľze wrotá niź kiedy przedtym do Korony nieprzyacięielowi zoľtáwiły. *PowodPr* 24.

»nigdy (...) przedtym« [*szyk* 56:29] (85): *OpecŻyw* 8 (2); *ForCnR* A2 (2); *FalZioľ* V 17b; pomázal ćie [*Bóg*] oleiem rozmaitych wonnoľci czego przed tem nigdy był żadnemu nie vczyniľ. *RejPs* 68 (3); *LibLeg* 11/170v; *MurzHist* E (2); Narodowe ći co przed tym mnye nigdy nye ználi/ Ci mnye ľużyli *LubPs* E2 (4); *KrowObr* 29v (3); *RejZwierz* 45v; *BibRadz Ex* 10/14 (2); nigdy tego w Polľtce przed tym ľlychác niebyło/ áby kiedy Arcybiľkup przyśięgaľ Krolowi *OrzRozm* K (2); [*Bóg*] ľpuści iutro grad ták/ iáki nigdy przed tym w Egipcie nie bywáľ *BielKron* 29v; Látá 1544. Było czworo zácmmienie iednego roku/ Słóńcá dwoie/ Mieľiáćá thákieź/ co fie przed thym nigdy nie trafiáło. *BielKron* 424v (8); *Mącz* 158d (2); *OrzQuin* B2 (2); *RejAp* 12v (2); *GórnDworz* M6v; Morze będye wymiátowáło ryby ľwoie/ á wypuści s ľiebie ták gľos/ iákiego nigdy przed tym ľlychác nie było. *RejPos* 5v; Ná koniec Pan ku więťfzey ľekkośći niedowiárľthwá ich [*pogan*]/ [...] okazaľ miedzy nimi nowá gwiazdę/ nád przyrodzenie biegow niebieľkich/ ktora przed tym nigdy widaná nie była *RejPos* 35v (10); *RejPosWiecz*² 95v; *WujJud* 95v; *RejPosWstaw* [143²]; *BudBib Dan* 13/27; Iáko BOg nigdy przedtym nie był bes chwalczy ľwych: tákze y Chriľtus nie iefť bes zboru ľwego. *CzechRozm* 183v *margin*

(12); *SkarJedn* 218; Ktora przedtym nigdy fwiátłá nie widziáłá. *Kronika Polfka Litewfka/ Zmodzka/ y wzyftkiewy Ruli StryjKron kt* (2); á wftápił tám zás Bog y człowiek/ iuż w iednę ołobę złączony/ iáki nigdy przedtym w niebie nie był *CzechEp* 346 (5); *CzechEpPORz* *2; *NiemObr* 67; Holofernes [...] vpitym będąc ták bárzo iáko nigdy przed tym/ od trzeźwiey á połzczácyey Iudyt był zámordowany. *WerGość* 237; *KochPieś* 36; *ArtKanc* C; *OrzJan* 67 (2); nie kogo inřzego [...] ieno tegoż Páwłá połłá do Pogánow/ ktorzy nigdy przed tym o Chriftuřie nie ftycháli *WujNT* 392 (3); *CiekPotr* 73 (2); *GosłCast* 50.

»przedtym ... niź(li)« (2): *OpecŻyw* 17v; iź ten człowiek Iezus Chriftus/ [...] ktory przedtym nigdy człowiekiem nie był niź fie raz z Máryey národził/ [...] iftotnie/ ábo ćielefnie/ do niebá wftápił *CzechRozm* 28v.

»pi(e)rwej (...) przedtym« [*szyk* 2:1] (3): acźkolwiek [*aniolowie*] częřto a pilno pirwey przed tym fie modlilij/ á wfłakoź tedy náwięcyey/ gdy fie czas řpełnienia wolé bołké przibliźál *OpecŻyw* 1; *BielKron* 276; Abowiem przed tym [*Żydzi*] thák pirwey przez zakonu iáko błędne zwirzétá chodzili *RejPos* 141.

»przedtem ... poki nie« (1): Niektorzy téłz/ ktorzy go przedtem iako kaczerza mieli/ poki řię był niezaprzáł/ terás virzáwfzy co mu iego zaprzęnié przyniořło/ poczęli rozumieć [...] *MurzHist* T3.

»potym ... przedtym« (1): Ale gdy potym [*Paweł*]/ przyřzedł ku znáiomóři iego [*Chrystusa*]: áćći řam więcyey tego wzyftkiego/ ná łobie od inřzych odnořił/ niź řam przedtym drugim dźiáłá. *CzechRozm* 229v. [*Ponadto w przeciwstawieniach* 5 r.]

»przed [*kim*] przedtym« (1): mowi to o łobie człowiek Chriftus Iezus/ [...] á nie o kim inřzym przed łobą przed tym/ ábo w łobie ná on čás będącym. *CzechRozm* 27.

»przedsię [= *nadal*] ... przedtym« (1): á ktho iey [*prawdy bożej*] nie będzie wdzięčen á nie będzie iey wierzył/ niecháiże przedię řmierdzi iáko y przed tym řmierdziáł *RejAp* 192.

»przedtym ... na ten rok« (1): WSi náłże Króléwfkié [...] choć téż y cynřzów nie płácą/ y podatkwów przedtym nie dawáli/ [...] ná ten rok iuż powinni płácić řá *SarnStat* 107.

»przedtym ... teraz« [*szyk* 11:9] (20): *MurzHist* G (2); *Leop* *A3v; GAndáwum miáłto wielkie bogáthe/ kthore przed tymczę řtokroć [!] z pány řwemi walczyłó/ tákże y teraz chćiáło *BielKron* 218; Miedzy błędy co teraz řá/ y przed tym były I co będą/ Kálwinie twoie przewyźłzyły *GrzegRóżn* N; Ieřli co tákowe⁸⁰ przed tym było/ coby fie wam nie podobác miáło/ macie teraz nowe Rzymfkie pácierze/ ktorych řprawiedliwie pogánić niemożęcie. *WujJud* 187v (2); *CzechRozm* 1v; toż teź teraz dla niey [*dla prawdy*] y z brácią moią miłá/ co inřzy przedtym odnořę. *CzechEp* *2v (3); Niewiem by to ná Polfkę przedtym przychadzáło/ Aby kiedy ze wřzech řtron ták bárzo gorzáló: Iák fie teraz zániořło *BielSen* 12; *ActReg* 173; *OrzJan* 6; *LatHar* 676; widząc Króléřtwu náłżému więřzše teraz y ćięřzše niź kiedy przedtym nieprzeřpiecznoři náłégác: [...] obiecuiemy pilne řtáránie vczynić [...] áby [...] *SarnStat* 985 (4); *CiekPotr* 74. [*Ponadto w przeciwstawieniach* 17 r.]

»zawždy (a. zawsze) (...) przedtym« [*szyk* 11:4] (15): *Diar* 33; *RejZwierz* 66; *BielKron* 276; *WujJud* 241v; Azáł teź y BOG řam zázwdy przedtym cudá dźiáłá? rzec tego nie moźeř. *CzechRozm* 184; Abowiem y woylek iego [*króla węgierskiego*] dořyc wielkie y męźne/ y zázwdy przed tym wygráwác bitwy przyzwyczáione/ poráźone ieřt *ModrzBaz* 22; *CzechEp* 24; *CzechEpPORz* *2v; Czego iáko przedtym zázfze/ teraz fie W.M. trzymác macie/ áby řáden z nas [...] nie řzukał łobie dźiury/ którąby

vléc miał od woyny *OrzJan* 62 (2); *WujNT* 393 (2); ábyłmy Stároftóm náłzym rozkazáli/ iáko téż to záváždy bywáło przedtym/ pomoc miełczánóm dáwác *SarnStat* 1230 (3).

Szeregi: »na on (*a. po ten*) czas i (*abo, ani*) przedtym« (3): *KromRozm III* E2v; Nie iżbyć nie krolował po ten czás y przed tym/ pewnieć krolował/ ále w fregości á w wftáwicznym łádzie z niewierniki łwemi *RejAp* 97v; *WujNT* 563.

»(jako) przedtym (tak) i dziś (*a. po dziś dzień*)« (2): łłufnie/ moje oko/ Y nigdy przed tym/ y dziś nie zmiérza wyfoko. *KochPieś* 36; *WujNT* 515. [*Ponadto w przeciwstawieniu 1 r.*]

»(jako, ani) przedtym (tak) i (*abo, ani*) potym (*a. na potym*)« (13): *OpecŻyw* 17v; *ComCrac* 13v; iż ani WKM ani żaden i przedtym i potym krol stawić a uchwalać co na nas bez nas nie może. *Diar* 60; Tákowy dzień nigdy przed tym áni potym nie był w ktoryby Pan miał wftuchác głófu człowieczego *BibRadz Ios* 10/14; Y ftánęło łłonce z miełiacem cáły dzyeń/ nigdy nie był áni przed tym áni potym thák długi dzyeń. *BielKron* 47v (2); *PapRPan* Hh2v; *SkarJedn* 200; *ActReg* 16; *WujNT* 293; *SarnStat* 1181; *SiebRozmysł* K3; tedy obawiam fię/ że iáko przed tym/ ták y ná potym/ támtego nieprzyaciéla nigdy fię w czás nie vchronimy *VotSzl* Fv. [*Ponadto w przeciwstawieniach 5 r.*]

»(jak(o), i) przedtym (tak) i teraz« [*szyk 9:1*] (10): iákos przed tim [*królu Dariuszu*] twoie páńtvo trzymał/ ták y teraz przyymi Perską koronę *HistAl* F8v; *CzechEp* *2v; *CzechEpPORz* *2v; *WisznTr* 4; *PapRUp* F2v; á czegokolwiek mi y teraz y przedtym nie doftawáło do łkruchy doftátteczney/ [...] niechay łáłká twoiá [...] dołóży *LatHar* 156; *WujNT* 393; poftánawimy: iż ich Grody, Zamki [...] ośiádłóści [...] od wftýłtkich podatków/ w których przed tym y teraz byli [...] wolnémi czyniémi *SarnStat* 1039 (3). [*Ponadto w przeciwstawieniach 17 r.*]

3. *Dawno, dawniej, w przeszłości, w czasach niezwiązanych bezpośrednio z teraźniejszością (czasami w starożytności); olim Vulg, Mącz, Modrz, JanStat; antea PolAnt, JanStat; dudum Mącz, Cn; quondam HistAl; ante, prius Vulg; in principio, primum PolAnt; pridem Mącz (368) : MiechGlab **4v (3); RejPs* 108v; *HistAl* G2v; *MurzHist* B (2); *MurzNT* 18v (4); Ale tho nye nowa rzecz/ iż ludzye á pánowye żyemłcy to/ co yeft od bogá áłbo przez ápoftóły przed tym wftáwyono á przykazano/ częfto z nowu wftáwyáją *KromRozm III* P (2); *Diar* 41 (2); *DiarDop* 103; Thoć było przed tym v inłlych ludzi/ żeć łłáli łyny łwe do dobrych łzkoł. Yáko Rzymyánye zwykli byli do Aten łłác łyny łwe. *GliczKsiqż* Mv (3); Bo ácz od oycá mego częftokrociem łłycháłá/ Iáka Pánie ná łwecie moc twa przed tym bywáłá. [...] Ale [...] *LubPs* hh5 (2); Ale łie themu nic niedziwuię/ iż mię to potyka/ co też podkáło przedtym Pána Iezu Kryftá vkrzyżowánego dla mnie *KrowObr* 9 (6); *Leop Is* 1/26 (3); *UstPraw* D4v; *RejZwierz* A4 (2); Kthemu ielzche [*Juda Machabejczyk*] przypominał im [*towarzyszom*] pomocy/ ktore przedtym Bog okázował przodkom ich *BibRadz 2.Mach* 8/19 (14); *OrzRozm* Cv (2); ATeńłkie miáłto áłbo krolełtvo ich/ ácz przed tym było záłóżone/ wftákże ie lepiej Cekrops [...] ochędożył w obyczáie/ chędogość y doftátek *BielKron* 27; áczłkolwiek kłięgi píłáne zakonu boże^{go} były łpalone przed tym przez Káldeyczyki/ wftákże Ezdrás wftýtki kłięgi Moizelzowe y ine znowu ná pámięć nápiłáł *BielKron* 96v; Kálsius [...] burząc wftýtkę Syryą/ y kościółowi nieprzepuścił/ ktory też przed tym Gábinus Skaurus y Wárrus podárli byli. *BielKron* 265v; Awenion miáłto nád rzeką Rodanem záłiádło. W tym mieście łtolec Rzymłkich Papieźów był przed tym *BielKron* 281 (22); *GrzegRóżn* M4; Wolicie do Włoch/ ábo do Niemiec łłac łyny/ Maiąc łwe łzkoły doma/ gdzie przedtim iędzáli

Cudzoziemcy/ ktorzy fię nauką parali. *KochSat* B3; *KwiatKsiąż* H3v; Gomorrha, Miáfto przedtym było/ in Palestina, W obiecány ziemi gdzie teras yeft [...] martwe morze. *Mącz* 147b; Leleges, [...] Błakáyący fie ludzie którzy przed tym Theífalią dzierzeli. *Mącz* 188b; Tarentum, Známienite miáfto włoskie in Calabria przed tym magna Graecia zwáne. *Mącz* 441b (16); *OrzQuin* Y4 (2); A za od ławnych mężow nie możelz brác wzoru? Co przed tym zá Oyczynt [!] gárdłá fwe ważyli *Prot* D2 (4); *SienLekAndr* a3; *LeovPrzep* G3v; Iz skoro zátrąbi trábá Anyolá fiódmeo/ [...] iz fie iuz dokończą á wypełniá wśzytki táyemnice Boskie/ kthore przed tym przepowiadał Prorokom *RejAp* 86 (2); *GrzepGeom* B2; iz Dawid iuz było wiele przeszło lat iáko przed tym był vmárl/ á wždy Anyol to fwięte plemię zowie byc fynem iego *RejPos* 272v (12); *KwiatOpis kt*; *GrzegŚm* 66; Ale z iáką pilnością w ftárożytnym Kościele przedtym władza Káplaná porządnie wftáwionego záchowaná byłá/ iásnie sie okázuie z dawnych wftaw *KuczbKat* 215; Stárzy Hetmáni co przed tym bywáli/ Więcey niż mocy figlow wżywáli. *RejZwierc* 228v (2); *WujJud* 28 (2); *WujJudConf* 228; *RejPosRozpr* b3v; *BudBib* 2. *Esdr* 7/4 (3); *MycPrz* II Dv; *WierKróc* A2; Bo to wśzytkim wiadomo/ że przedtem druku nie było który áż około Roku 1443. náftał. *BudNT przedm* b4 (6); Bo wiele Iozef Hiłtoryk żydowfki piłze rzeczy tych/ ktore przed tym nápiłáne były przez Moyżelzá *CzechRozm* 126; A ktorzyfz go przedtym Krolowie znaczyli ábo wzormi iego [Jezusa] byli? [...] (-) Máfto nie wśzyfcy Krolowie Iudfcy *CzechRozm* 177v (28); *KarnNap* A4; Wftáwiczne przed tem miedzy Prufy y Polaki woyny bywály. *ModrzBaz* 105v (4); *Oczko* 3 (2); *SkarŻyw* 58; według domnimánia inśzych Hiłtorikow/ to fie okázuie/ ifz Litwá przedtym z Borufkich gránic álbo s Prufkich z Litalanem Xiążęciem wyfzli *StryjKron* 46 (2); V nich to [dawnych chrześcijan] przedtym byli heretycy/ ktorzy piřmu ř. nie wierzyli/ ábo pořufzni nie byli *CzechEp* 129; iz zowie *volumen libri*, to ieft/ zwitkiem křiąg: iz ták przedtym ná długich kártách ftárzy piřáli/ y ná wátek zwijáli *CzechEp* 158; Ale gdy Křięża/ Mniřzy/ Wřzetecznicy [...] pánowác poczęli: iákich bário wiele przedtym było Papieřmi Rzymřkimi: tedy dopiero Rzymiánie wolności řwych pořtrádáli. *CzechEp* 335 (24); *NiemObr* 151 (2); Ważył fię przed tym Parys przez morze řeglowác Dla nadobnéy Heleny *KochFr* 73; *KochPieř* 4 (3); Nieřczęné czáły: nie ták przed tym było: Cnotá pláciłá/ áż y wřpomniéc miłto. *PudřFr* 9 (2); *ArtKanc* E13; *GórnRozm* A2 (2); *ZawJeřt* 9; *ActReg* 59 (2); *GostGosp* 132; *GostGospSieb* +3v; *GrochKal* 14; bowiém tákich [siodeł] dřiř fie nie trzymáią. Przedtym to w tákich wśzytko ná woynę iędżzano/ Dla tego ie bláchámi zewřřąd okowano. *WyprPl* A4v; Vkařże wielkoř miłošierźbia twego nádemná/ iákoř przed tym nád fynem máriostrawnym vkařał. *LatHar* 141 (7); ROzmáicie y wielá řpofobow mawiał przed tym Bog oycom przez Proroki *WujNT Hebr* 1/1 (10); *SarnStat* 201 (6); Ieřli ci ludzie nie řą z Bogá: tedy zá czářem řami wftáná y wyginá: iáko przed tym przykřády bywály *PowodPr* 55 (2); *VotSzl* C; *CiekPotr*)?(2; Iedźie ná dźiki Ocean Niemiecki Człowiek kupiecki. [...] Z lewey mu řrony Cymbriřfki przyłádek (Ták przedtym zwano) lecz czářow porzádek Dánią zowie *KlonFlis* Dv.

W pořczeniu z okreřleniem odstępu czasowego (1): buduiemy kořciol który był zbudowány przed tym wiele lat: á który był Krol wielki Iřráelřki zbudowál y wywiodł. *Leop* 1. *Esdr* 5/11.

W pořczeniu z dodatkową lokalizacją w czasie (5): Ale dzis nye ináczey czynná yedno yáko przed them zá Kaimá czynili oni ludzie s pokolenya Adámowego *GliczKřiąg* P7; *LubPs* A3; *CzechEp* 5; Bo

y przed tym zá czałow ś.Fábianaá Papieżá y męczenniká/ powinni byli wżyścy trzykroć to do roku czynić [tj. *przyjmować św. Sakrament*] *LatHar* 126; *SarnStat* 42.

W przeciwstawieniach: »przedtym ... teraz (5), dziś (a. dzisiaj) (4), ostatecznych (a. tych) czasow (a. za czasu naszego) (3), dni ostatecznych (a. w dni ostateczne) (2), naszych lat (a. za lat naszych) (2), potem, tu« (18): Co przed tem dla imyenyá Kristułowego káplani wyelkie záwołányá á myełcá v káždego myeli/ dzis zá zgorłfeniem łwyátá zá nic nye łtoyá. *GliczKsiqż* O6v; Przedtym tá ziemiá byłą pod Mołkiewłkim kłiążęcim/ [...] ále tych czałow ieft pod krolem Szweckim *BielKron* 294; Alia est ratio nostrorum temporum quam olim, Ynśzy yeft łpołób náśzych lat niżli przed tym był. *Mqcz* 347b (3); Przed tym rozmáite ięzyki iednę wiárę w iedności wyznawály: teraz v Heretykow ieden ięzyk/ y owłzem iedno miáltecżko rozmáite wiáry w łobie záwiera. *WujJud* 132v (4); *WujJudConf* 193v; *MycPrz* II C4v; Iż gdzie przed tym Moyżefzá żadne Proroctwá nie vprzedziły/ [...] tu [= *potem*] Iezufowi Pánu wżyścy Prorocy świádectwo wydawali *CzechRozm* 106v (3); iż Bog który przedtym przez Proroki y ánioły máwiał/ to tych ołtátecznych [tj. *obecnie*] czałow przez łyná nam mówił. *CzechEp* 266 (3); *OrzJan* 30; [*ZapWpolActCon* 1549 14/42v].

Połączenia: »przedtym ... czasow ostatecznych [= *teraz*]« (1): iż nie mówił Bog przed tym przez łyná z oycámi/ iáko tych czałow ołtátecznych známi *CzechRozm* 54.

»przed dawnemi czasy ... przedtem« (1): Cżego [...] naywięcey tá Prułka ziemiá/ [...] przed dawnemi czały doznála: gdy tám przed tem Krzyżacy pánowáli. *ModrzBaz* 74v.

»przedtym daleko (a. z daleka)« [*szyk* 1:1] (2): *CzechRozm* 144v; ále dáleko przedtym [...] Papież Mikołay/ o wżytkim łpráwę máiąc/ z Synodu to połtánowił/ áby [*patriarcha Ignacy*] był przywrocon [*na swoją stolicę*] *Skarfjedn* 222.

»dawno (a. z dawna) przedtym« [*szyk* 33:14] (47): Piętnáłtego dnia włsytycy ludzie pomrą/ a záłie powłtaną w ognia zapáleniu z vmarłymi/ ktorzy przed tym dáwno vmarli. *OpecŻyw* 193v (2); *MurzNT* 126; *KromRozm* III Ev (2); *KrowObr* 31; *Leop* *2v; Olim adverbium temporis [...], Przed czały/ dawno przed tym *Mqcz* 262c (6); *GórnDworz* Q; *RejPos* 68; co przez figurę Melchifedech Káplán y Król w Salem dawno przed tym był przeznáczył: okáżęc to wżyłtko ná oko poniżey *BiałKat* 126; *WujJud* 3v (6); *WujJudConf* 193v; *BudBib* 3.Esdr 6/14;; *BudNT* c7; *CzechRozm* 23 (7); A pomożec do tego [*obrony przed szatanem*] Pan Chrıstus odkupiciel twoy/ który dawno przed ty^m łtárl dla ciebie moc Szátánłką *KarnNap* F; Wniešion był dawno przed tem od ludzi mądrych y od włtáwec praw/ ten obyczáy [*powoływania decemwirów*] do Rzeczypołpolitych Greckich. *ModrzBaz* 91; *StryjKron* 46; Ktore páłterłtwo [*św. Paweł*] [...] przyczyta pánu Chrıstufowi [...] iż Bog będąc prawdziwy/ wczynił dofyć obietnicy łwey/ dawłszy páłterzá iedynego/ przedtym zdawná obiecánego *CzechEp* 332; Przez bełtyá tę [...] [*św. Jan*] nie rozumie [...] Antychrıfá [...] ále onę [...] łtárá rzecz połpolitá Rzymłką: ktorá ono zdawná przedtym Dániel [...] bełtyá był názwál *CzechEp* 376 (8); *CzechEpPORz* **3v; *WujNT* 391 (3).

»przedtym dobrze« (2): Tych łprofnych modlarłtw piłzá być pocżáthkiem Mellifeufá krolá Kreteńłkiego/ [...] tákież Molochowi dzyeci ofiárowano przed tym dobrze. *BielKron* 24v; *WujJud* 73.

»(już) dziś (a. dzisiaj) ... przedtym« [*szyk* 6:5] (11): *GliczKsiqż* P7; Abowiem to co przed tym w pirwłzym kościele bywáło/ iuz łie tho dziś mniej/ á nie ták cżęłto/ okázuie *LubPs* A3; *RejWiz* 143;

Rzym głową święta [*lege: świata*] wŷyćkiego/ pod nogami dŷisiaj Kápłánífkimi ieft/ który przed tym pánował ŷwiátu wŷytkiemu. *OrzRozm* Hv; *RejZwierc* 260v (2); *WujJud* A4v; A dŷiŷ/ y temu ŷię nic niewróci komu co wezmą; y złodŷieiw przedŷię niemniey niŷ przed tem bywáło. *ModrzBaz* 78; W dŷikich teŷ polách y dŷiŷ Mury ŷtoią ŷtáre/ Gdzie przed tym Grecy ŷyli *StryjKron* 56 (3). [*Ponadto w przeciwstawieniach 4 r.*]

»przedtym (...) gdy« (8): *RejPs* 124; Y vmocnię dom Iudŷki [...]: y náwrocę ie/ bo ŷie zliithuię nád nimi: y będá zás ták iáko przed tym byli gdym ich był nie porzućił *Leop Zach* 10/6; *BielKron* 138; *WujJud* 70; *ModrzBaz* 74v; *LatHar* 42; Przeto/ iŷ dla [...] námnoŷenia rzeczy y pozwów/ iuŷ ŷie ták krótko roki odpráwować niemogá/ iáko przedtym bywáło/ gdy ten Státut czyniono. Przeto [...] *SarnStat* 1149 (2).

»przedtym jeszcze« [*szyk 1:1*] (2): *CzechEpPORz* *2; Acz ŷnadz był przed tym ielcŷe on ŷlawny/ y zacny Dunin/ herbu Lábéć kilká ábo kilka dŷieŷiát [...] Koŷciołow zmurowáł/ lecz tego ná ták wielkie Kroleŷtwo nie wiele było *GórnRozm* L4.

»juŷ (i) przedtym« [*szyk 6:1*] (7): *KrowObr* 83; Poŷrzymy po wŷytkich ŷtaniech ŷwiátá tego/ co ich y dŷifia ieft y co ich y przed thym iuŷ y zá náŷzey pámięci bywáło *RejZwierc* 40; Ktorzy [*przełóŷeni Koŷcioła*] gdyŷ iuŷ y przedtym dawno/ y teraz w Tridenćie niedawno/ tę náukę wáŷę ofádzili y potepili. *WujJud* 3v; *CzechRozm* 66 (3); Coŷ będzie rozwięzował/ gdy iuŷ to dawno przedtym przodkowie iego ogniem rozwięzáli? *CzechEp* 94.

»przedtym kiedy(ŷ)« [*szyk 2:1*] (3): Bo jeŷli je [*poŷłów*] kiedy przedtym opatrywano [*na strawę*], tedy nie skąd inąd, jeno z podatkw, ktore uchwalowali *Diar* 32; Bo przedtym dawno kiedyŷ/ ŷtamtąd ich [*Litwinów*] przodkowie opuŷćiwŷy ty mieyćá gdzie dŷiŷ Litwá/ przenieŷli ŷie byli do Prus. *StryjKron* 46; *OrzJan* 87.

»przedtym (...) potym« (4): *LibLeg* 9/51v; A tak oto maŷ nieomylne dwa znáki/ ŷe tichto ŷłow przedtym niebyło/ á choć ie potym w piáno/ tedy przedŷię nie we wŷzech kŷięgach były *BudNT* li3v; *CzechRozm* 71v; ktorego [*Chryŷtusa*] teŷ przedtym [...] w vćzniách iego przeŷládowná Páweł: tenći ŷię potym I(ego) M(iłoŷci) ozowie *CzechEp* *4. [*Ponadto w przeciwstawieniu 1 r.*]

»przedtym z staradawna« (1): w tym mu Bog ktory go k temu ŷam pobudził poŷzczęŷći/ iŷ od Litwy do Ruŷi Wielkie Xięŷtwo iáko przedtym było z ŷtárádawná przenieŷie *StryjKron* 712.

»przedtym ... teraz« [*szyk 12:8*] (20): iŷ dáleko inákŷza po przyięciu wiáry teraz Polŷká ieft/ á niŷli przed tym bylá w pogáńŷtwie ŷywiác. *OrzRozm* K4; *GrzegRóŷn* Iv; Non est item quam dudum, Nie ták teraŷz [!] yáko przed tym/ Dáleko ŷie zmieniły obyczáyé. *Mqcz* 337d; *HistLan* F4v; *KuczbKat* 130; *WujJud* 3v (3); iŷ nie ták przed tym wierzono o duchu ŷwięty m/ iáko teraz Rzymŷcy krzeŷćiánie dŷierzá. *CzechRozm* 14; O tym wiem/ iŷ nie tylko tobie teraz/ człeku mádremu/ ále zdáwná przed tym/ głupŷtwem to iednym było/ v ludzi mádrych ŷwiátá tego *CzechRozm* 59v (3); Sá ŷiemie wktorych przed tem Chrzeŷćijánie mieŷzkáli: ktore teraz narody zamorŷkie/ á ielcŷe ŷproŷne trzymáią. *ModrzBaz* 105v (3); *CzechEp* 86 (3); PRzedtym pod zaŷłoną/ mánná pokármem bylá: teraz pod ofobą/ Ciáło ŷłowá Boŷego/ ieft prawdzwym pokármem *LatHar* 193 (2); *JanNKar* C2. [*Ponadto w przeciwstawieniach 5 r.*]

»przedtym przed wieki« (2): A pewnie Ionařz był te¿ figurą nie Bogą iákiego/ przedtym przed wieki z siebie y w łobie żywiącego: [...] ále człowieká *CzechEp* 301 (2).

Szeregi: »przedtym i (a(l)bo (i)) dziś« [szyk 2:2] (4): Prorok wyflawiáiąc dziwne mo¿nořci y dobrodzieyřtwá páńńkie ktore y przed tem y dziś nad ludzkim národem okázuie przywodzi człowieka ku wřtáwiczney chwale iego. *RejPs* 202v (2); *MurzHist* C; Dzis álbo y przedtem zázwdy gdy łie kto práwować ma [...] yáko łie wtem prácuje/ yáko wyele pyeczóluye *GliczKsią¿* N3v. [*Ponadto w przeciwstawieniach* 4 r.]

»przedtym i potym« (1): A gđzye by oni tylko byli práwi krzeřciyánye/ Toć wřřyřtko ine krzeřciyáńřtwo/ ktore tey náuki nyeprzyymowáło przed tym/ y potym od Bogą opullřczone/ á wblędzye muřyáło być *KromRozm I* F2. [*Ponadto w przeciwstawieniu* 1 r.]

»(tak) teraz (jako) i przedtym« (2): Wiemći ia to dobrze/ iż ich wiele/ teraz y przedtym/ roznie łie o tym piáć ważyli/ á piáńim řwym łowo Bo¿e wyřpaczáli *CzechRozm* 25v (2). [*Ponadto w przeciwstawieniach* 5 r.]

4. W poprzedzajúcej części tekstu; *superius HistAl*; *antea Mącz*; *supra Vulg*; *prius JanStat* (232) : *FalZioł* V 34v; *SeklWyzn* g3; Tá rzeká kthorařmy przed tym námiemili/ czářu zimy ite¿ wiořny przez wřřyřtkę noc zámárzła łtoi *HistAl* F (2); *KromRozm I* N3v; *MurzHist* V2; *MurzNT* 16 marg (3); *MurzOrt* B2; *KromRozm II* f; Abowim te¿ci řam Pyotr kápłanom álbo řtářřym á przełozonym/ yákos y ty przed tym řpomińał/ ka¿e páć álbo rzáđzić trzodę bo¿ą. *KromRozm III* M5v (2); *LubPs* T3; *Leop 2.Cor* 7/3; *BibRadz Is* 48/3 (2); Tego¿ roku były wielkie walki w Infubryey między Cefářzem Kářlem á Fráncuřkim krolem Gáľilei/ iákom przed tym námiemil *BielKron* 201v; Syem w Spyrze řložyl Cefarř/ iákom przedtym náznáczyl *BielKron* 205v; Luter z Zwingliuřem rozmowy czynili około wieczery páńńkiey/ iákom przedtym piřał *BielKron* [206]v (20); *KwiatKsią¿* G4v; *Anacephalaeosis*, Latine, *Recapitulatio*, Krótkie powtarzanie/ przes które bywa wyliczono co łie przed tym mówił. *Mącz* 8d (4); *SienLek* 37v; Powieđziałem przedtym/ że to řą *Lineae aequidistantes*, álbo *parallelae* które by niewieim iáko długo wiódl [...] nigdy řye nie zeydą *GrzepGeom* Q (8); *RejPos* 257v; *Grzegřm* 36; *KuczKat* 194; Dářmo łie wy ř. Hieronymem řzczyćicie/ ktory iáwnie iest przeciwo wam/ iáko łie przed tym okazáło. *WujJud* 154 (2); *WujJudConf* 152v; *RejPosWstaw* [41⁴]v; To mi te¿ iefzcze przyřřło ná pámieć/ coř przedtym powieđział/ iż choć zakon Moyřelřow wřtał/ wřzákuje zakon Bo¿y wieczny iest *CzechRozm* 87v; Co wřřyřtko wypiřał Ezáiař káp:53. Dán:9.v26. Co te¿/ izali nie pokázuie tego com przedtym powieđział? *CzechRozm* 179v; gđzy to iářna rzecz/ iż Chriřtus iest bádáczem řerc iáko łie o tym przed tym mówił. *CzechRozm* 203 (25); *StryjKron* 542; ná tym řámym z řtrony piřmá ř. przeřtawam: iż cokolwiek przedtym nápiřano iest/ ku nářzey náuce nápiřano *CzechEp* 126; Ale iż Hieronim dumę iego [księdza kanonika] zbil: iáko řię przedtym wřpomińáło: tedy řię ia tym báwić iáko rzeczą řprořną [...] nie będe. *CzechEp* 278; Niech X(iądz) K(anonik) weyřrzy w to co řię przedtym o tym zmyřlonym řynu z řtářych Pátreřow pokázáło *CzechEp* 279 (33); *NiemObr* 25 (2); w ktorych liřćiech řzczerą myřł wářę [...] wzbudzam: ábyřcie pámieťáli ná to com przedtym powieđział *WujNT 2.Petr* 3/2 (10); iż kto kupi Zupy od Królá/ nie ma chowác řzláchy y páńów: iáko przed tym opiřano iest. *SarnStat* 375 (2); Bo podobno [*Turcy*] w řziemi nářzey znaydą pogáńřtwá řwego řřtuki/ iáko

fię przedtym o Aryanách mowiąc pokazowáło. *PowodPr* 58; Zwierzchność Duchowna/ iáko ieft w Polńzce polzánowana/ pokazowáło fię przedtym *PowodPr* 58 (7).

W połączeniu z lokalizacją w tekście (9): *CzechRozm* 201v; pátrzymy iefzće y ná to/ co tenże [św. Chryzostom] przedtym: *Hom.4.in Cap.3.Math.col.771*. ná ty słowá: Iáko Gołębicę/ powiedział *CzechEp* 38; Gdzie to teraz ludziom niewinnym przyczytać chce/ [...] co przed tym o złośliwym Krolu Izráelńkim Achábie powiedziano 1.Krol.21. *CzechEp* 165; A iż to przedtym I.M. powiedział *fol.87*. Iż Pánná Mária w żywoćie swym ogárnęła y porodziła mężá: to ieft/ Pánná Chriřtuřá *CzechEp* 309 (8).

Połączenia: »i przedtym« (9): *BudBib* c3; *CzechRozm* 211v; Co wřzytko Chriřtyáninowi nieprzyřtoi bo ieft przeciřw Chriřtuřowemu zákazániu/ iáko fię y przedtym pokazowáło *CzechEp* 63; iákoby mię to śmęćić miało teraz o czym zdawnám wiedziáł z słowa Bożego [...]? iákom to y przedtym wřpominał. *CzechEp* 72; Gdyż Lew 10. Papięř Rzymńki dał Annotácyam iego [św. Jana] řwiádectwo/ iákom y przedtym wřpominał. *CzechEp* 305 (7).

»przedtym ... i jeszcze« (2): *MurzNT* 153v; řeby teř y ten řyn z tákiego poczęćia řpráwiony [...] náđ inřze řyny ludzkie/ był/ y řtał fię wtorym Adámem niebieřkim iáko fię przedtym mowiło/ y iefzće mowić moře. *CzechRozm* 163v.

»juř (i, teř) przedtym« (36): *MurzHist* N2v; *MurzNT* 93v; tho iuř y przed tym ieft wyłóžono co ieft řtátecznoř y ćirpliwoř przeciřwko Pánu temu *RejAp* 30; *KuczbKat* 305; Lecř iż fię iuř przedtym o řkážoney náturze nářzey nieco w rozmowách przeřřlych dotykáło: przeto [...] fię nam tym dłuęo báwić nie trebá. *CzechRozm* 206v; A iż ták řobie o tobie tuřę/ iż to dobrze wieř y rozumieř/ bo fię iuř teř to przedtym mowiło [...] ře [...] *CzechRozm* 263 (14); Tymře řpořobem pod nowym teřtámentem nie zábijác ábo przeřládowác Heretykow [...] kazano/ ále tylko ze zboru wyłęćzyć/ [...] iáko fię iuř to przedtym pokazowáło. *CzechEp* 48; Boby dłuęo było wřzytkie [řwiádectwa proroków] wyliczác. A teř fię iuř z nich przedtym inřze niektore wřpominały. *CzechEp* 298 (17); *PowodPr* 29.

»mało przedtym« (10): *KromRozm III* K4v; *Diar* 68; á chceřli mořeř teř wřywác pořtěpku tego którym máło przedtym o ćieni u powiedział *GrzepGeom* P2v; A cieř fię káždy onymi obietnicámi wdzyęćznymi á nieomylnymi Pánná řwego/ ktorycheřmy fię tu máło przed tym wiele nářłucháli *RejPos* [323] (2); *KuczbKat* 305; A iákochmy máło przed tym řlyřzeli/ iż řadna nie ieft řzkodliwřza rzecz pánu iáko wzgárdzenie v poddánych *RejZwierc* 49 (3); *LatHar* 379.

»przedtym niedawno« (1): Iáko fię to y przedtym nie dawno przypominało. Čzegobym ia tu zániechał był iuř przypominác *CzechEp* 309.

»przedtym ... potym« (1): IOzeř opifałřzy przed tym řpráwy Abřolomowe [...] potym táme zarář [!] mowi: [...] *CzechRozm* 138.

»troche (a. trořkę) przedtym« [řyk 9:3] (12): Náucře mnie W.M. pánie Kriřki tego/ iáko řtáry ćłowiek [...] ku tey řzczęřliwey miłości/ kthorař nam w.m. trořkę przed tym thák bárzo ćukrował/ przyřć ma. *GórńDworz* L14v; *WujJud* 167; Powiedziáeř troche przedtym iż zakon dla tego podány był/ řeby ludziom grzechy vkázował. *CzechRozm* 95v (3); Bo mowiá z Bernárdá/ iż řá trzy řřtnořci w iedney ofobie (o czym fię przedtym troche námieniło) *CzechEp* 75; Gdyż tá m przedtym troche

to zá fundáment rzeczy fwey [ksiądz kanonik] kładzie: Ze nas Bog oćiec wyrwał z mocy szátáńfkiey CzechEp 315 (7).

»przedtym (trochę) wyżej« [szyk 3:2] (5): Czego vtzy obraz/ vkażalem wyfffzey przedtym/ iż niemoże nic infzego náutzyć/ iedno tzym íam íeft KrowObr 118 (2); CzechRozm 198v; CzechEp 169 (2).

W charakterystycznych połączeniach: jakom (ktoregom) przedtym (na)mienił (mianował) (jako się przedtym namieniło) (7), jakom przedtym naznaczył (2), jakom przedtym (o)pisał (o którym napisano jest) (jako się przedtym (na)pisało) (21), jakom przedtym okazał (ukazał) (jako się przedtym pokaz(yw)ało, okazało, ukazało) (22), jakom (o którychem) przedtym powiedział (mowił, powiedział, rzekł) (jako się powiedziało (mowiło, rzekło)) (27), jako się przedtym przywodziło (wywodziło) (2), jakosmy (o którymśmy) przedtym słyszeli (słychali) (7), jakom (ktoregom) przedtym (w)spominał (przypominał) (jako się przedtym wspominało (przypominało)) (25), jakom przedtym wyzna(wa)ł (2), jako się przedtym znać dawało.

Wyrażenie: »przedtym mianowany, wspomniany« = wyżej wymieniony (2:1): Stoymyż tu przy tych X(iędza) K(anonika) łłowách (ktore też/ przedtym trochę miánowani Pátrefowie/ szyrzey y íáńniey wywodzą.) CzechEp 267; WujNT 692; Potym zásię z Rycerftwá/ kto według lufraciey Bofkiey/ przed tym wípomináney/ domá zoftác ma/ niech da choć y połowicę tego coby [...] według ítanu y dochodow fwyeh był muśiał náłożyć PowodPr 82.

Szeregi: »(i) przedtym i potym« (8): GórnDworz B5; CzechRozm 36; iednák infze⁸⁰ Bogá/ oprócz tego który íeft [...] íáko przedtym y potym pífe w teyze cap. ízukác nie mamy. CzechEp 129; Słowá y rzecz X(iędza) K(anonika) gdyby íię íam z łobá zgadzał/ w tym co przedtym y potym pífe/ [...] toby w łobie miály: [...] CzechEp 349 (6).

»jako (i) przedtym (...) (tak) i teraz« (3): A wízákoż íáko y przed tym tak y teraz Duch fwiéty tego dokładác raczy: Íz pírwey muśi vpác bełthia RejAp 138v; CzechEp 116; Íákoímy przedtym powiedáli/ y teraz záfię mowię: Íełliby kto wam opowiedał mimo to cóście wzięli/ niech będzie przekłéctwem.WujNT Gal 1/9.

5. Dosłowne (być może błędne) tłumaczenie łacińskich wyrazów prefiksalnych (6) : Praefringo, Przed tym włámuyę. Mącz 136a; Praenoto, Znácę/ Cechuyę przed tym. Mącz 250d (6).

*** Prawdopodobnie błąd zamiast „potym” (2) : dla téy przyczyny od tego czáfu y przedtym [exnunc et in antea JanPrzyw 9] niechcemy: áby Sędzia który ná Stárołstwo ítanowión był w téy ziemi/ gdzie íeft Sędzią SarnStat 887 [idem] 558.

Synonimy: 1. naprzod, pierwej, poprzod, przedtąd, przedzej.